
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

תורת הצורות: השם - 25303

תאריך עדכון אחרון 17-05-2015

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: הלשון העברית ולשונות היהודים

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 2

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): סטיב פסברג

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: steven.fassberg@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: 10 - 11 יום ג'

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

בקורס זה תילמד השיטה שלפיה השם העברי בנוי: היחס שבין שורש למשקל, דרך יצירת המשקלים, רשימת המשקלים, תפקידיהם והיחסים שביניהם.

מטרות הקורס:

הכרת דרכי התפקוד של השם העברי.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

1. לנתח כל מילה עברית ולזהות את מרכיביה המורפולוגיים.
2. לעמוד על הדרך האופיינית של יצירת השם בלשונות השמיות בכלל ובעברית בפרט.
3. להגדיר את ההבדל המורפולוגי בין מילים ממוצא עברי למילים ממוצא זר.
4. לעמוד על דרכי יצירת מילים חדשות בעבר ובהווה.

דרישות נוכחות (%):

לפי דרישות האוניברסיטה

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. הכינויים
2. היידוע
3. הריבוי
4. הזוגי
5. דרכי הבעת המין
6. משקלי השם

חומר חובה לקריאה:

יהושע בלאו, תורת ההגה והצורות, תל אביב תשל"ב, עמ' 89-108

ישראל בן-דוד, "שמות שנתנקדו במקרא ניקוד נסמך ואין השמות שאחריהם ביחסת-של", לשוננו נח (תשנ"ד), עמ' 25-48

אבי הורביץ, "עֶקְרוֹן", לשוננו לג (תשכ"ט), עמ' 18-24

חיים אליעזר כהן, "שמות עצם בתחילית מ"ם במשנה - משקל ומשמעות", מסורות ט-יא (תשנ"ז), עמ' 101-113

יהושע פוקס, "מכפל בע' הפעל במשקלי השמות בעברית ובשאר השפות השמיות", לשוננו סא (תשנ"ח), עמ' 19-30

שמואל פסברג, "מדוע אין מוצאים מֶלֶךְ בהפסק במסורת טבריה למקרא?", לשוננו סד (תשס"ב), עמ' 207-219

חיים רבין, "משקלי-השם", ספר אברהם אבן-שושן, בעריכת ב"צ לוריא, ירושלים תשמ"ה, עמ' 255-265

אורה (רודריג) שורצולד וד' כהן-גרוס, "המשקלים השכיחים בעברית", לשון העיתונות בת זמננו: אסופת מאמרים לזכרה של מינה עפרון, בעריכת מ' הורביץ, אבן-יהודה תש"ס, עמ' 148-161

אורה (רודריג) שורצולד, "מילים בסיומת -ים בעברית: צורתן, יצירתן ושימושיהן", מחקרים בלשון העברית ובלשונות היהודים: מוגשים לשלמה מורג (בעריכת משה בר-אשר), ירושלים תשנ"ו, עמ' 341-358

נמרוד שתיל, "מערכת משקלי השם בעברית בת ימינו בראייה מבנית וקוגניטיבית", לשוננו סח (תשס"ו), עמ' 243-282

P. Joüon - T. Muraoka, A Grammar of Biblical Hebrew, Roma 1991, pp. 266-275

חומר לקריאה נוספת: ספרי דקדוק

יצחק אבינרי, היכל המשקלים, תל אביב תשל"ו [ביקורת: ישראל בן-דוד, לשוננו מח-מט (תשמ"ה), עמ' 63-75]

עוזי אורנן, המילה האחרונה: מנגנון התצורה של המילה העברית, חיפה תשס"ג

מיכל אפרת, טבלת שורש-משקל: דרך המלך של תצורת המלה העברית, ירושלים 1985

יהושע בלאו, תורת ההגה והצורות, תל אביב תשל"ב

זאב בן-חיים, עברית וארמית נוסח שומרון, ה, ירושלים תשל"ז

ג' ברגסטרסר, דקדוק הלשון העברית (תרגם מ' בן-אשר), ירושלים תשל"ב

ש' ברקלי, לוח השמות השלם, ירושלים תשכ"ד

בן-ציון גרוס, המשקלים פעלון ופעלן במקרא ובלשון חכמים, ירושלים תשנ"ד

צבי הר זהב, דקדוק הלשון העברית, תל אביב תשי"א-תשט"ו

ישראל ייבין, מסורת הלשון העברית המשתקפת בניקוד הבבלי, ירושלים תשמ"ה

משה צבי סגל, דקדוק לשון המשנה, תל אביב תרצ"ו

חיים רוזן, העברית שלנו, תל אביב תשט"ז

מ"ב שניידר, תורת הלשון בהתפתחותה, וילנה תרפ"ג-תרפ"ד

Jacob Barth, Die Nominalbildung in den semitischen Sprachen, Leipzig 1894

H. Bauer & P. Leander, Historische Grammatik der Hebräischen Sprache des Alten Testamentes, Halle 1922

C. Brockelmann, Grundriss der vergleichenden Grammatik der semitischen Sprachen, Berlin 1908-1913

Gesenius' Hebrew Grammar (ed. A.E. Cowley), Oxford 1910

L. Glinert, The Grammar of Modern Hebrew, Cambridge 1989

P. Joüon - T. Muraoka, A Grammar of Biblical Hebrew, Roma 1991

E. Qimron, The Hebrew of the Dead Sea Scrolls, Atlanta, Georgia 1986

מאמרים

מיכל אפרת, "היש דקדוק לשמות יישובים?" לשוננו נ (תשמ"ו), עמ' 5-30; 137-150

ש' בולוצקי, "הסגוליים - גזירה קוית או מסורגת?", ספר הדסה קנטור: אסופת מחקרים בלשון, בעריכת א' (רודריג) שורצולד וי' שלזינגר, רמת גן תשנ"ו, עמ' 17-23

יהושע בלאו, "הצעה להצבת מסגרת היסטורית לתצורת השמות המסתיימים בהא המגמה", מחקרים בלשון ה-ו (תשנ"ב), עמ' 7-11

יהושע בלאו, "לעניין דחיית משקל קטלון בידי קטלון", לשוננו לג (תשכ"ט), עמ' 239.

ישראל בן-דוד, "אתרג, אתרגים וכיוצא בו שמות מן החלומים", לשוננו מו (תשמ"ב), עמ' 76-79

ישראל בן-דוד, "צורות הנפרד של כמה שמות ביחיד וברבוי", לשוננו מא (תשל"ז), עמ' 229-240

ישראל בן-דוד, "קטל - קטילים (קטילות)", לשוננו לו (תשל"ו), עמ' 312-313

ישראל בן-דוד, "שמות שנתנקדו במקרא ניקוד נסמך ואין השמות שאחריהם ביחסת-של", לשוננו נח

(תשנ"ד), עמ' 48-25

ישראל בן-דוד, "משקל פֶּעַל/פֶּעַל", לשוננו מז (תשמ"ג), עמ' 247-232

משה בר-אשר, "משקל פֶּעַל בלשון המשנה וחלופותיו (מסורת כתב יד פרמה ב' ועדים אחרים)", מחקרי תלמוד, ג: מוקדש לזכרו של פרופ' אפרים א' אורבך, א, בעריכת י' זוסמן וד' רוזנטל, ירושלים תשס"ה, עמ' 100-87

משה בר-אשר, "משקל פֶּעַל בלשון המשנה ומה שמסתעף ממנו", לשוננו סו (תשס"ד), עמ' 85-59

משה בר-אשר, "על תצורת השם בלשון חכמים", מחקרים בשומרונית, בעברית ובארמית, בעריכת מ' בר-אשר ומ' פלורנטיין, ירושלים תשס"ה, עמ' 212-189

משה בר-אשר, "צורות נדירות בלשון התנאים", לשוננו מא (תשל"ז), עמ' 102-95

ניסן ברגרין, "הצורה האנקליטית של הבינוני", עיונים בלשון העברית, ירושלים תשנ"ה, עמ' 112-108

יצחק גלוסקא, "שמות משקל מִקְטָל במקרא ובמשנה ומשמעויותיהם", לשוננו מה (תשמ"ה), עמ' 280-298

אבי הורביץ, "עֶקְרוֹן", לשוננו לג (תשכ"ט), עמ' 24-18

מירב טובול, "שמות בסיומת י'0' שריבויים י-ות' במקרא ובמשנה", לשוננו סז (תשס"ג-תשס"ד), עמ' 241-269

נפתלי הירץ טור סיני, הלשון והספר, א, ירושלים תשי"ד, מדור שני: "ממבנה הלשון ודרכיה", עמ' 185-329

יוסף יהלום, "הניקוד הארץ-ישראלי בקדושתות הדותה למשמרות", לשוננו לד (תשל"ל), עמ' 60-56

חיים אליעזר כהן, "שמות בתחילית ת' בלשון התנאים: המשקלים תפעלת, תפעולת, תפולה", תעודה טז-יז (תשס"א), עמ' 508-491

חיים אליעזר כהן, "שמות עצם בתחילית מ"ם במשנה - משקל ומשמעות", מסורות ט-י-יא (תשנ"ז), עמ' 113-101

צפורה כוכבי-ריני, "שמות העצם בלשון העברית על רקע הלשונות השמיות", חלקת לשון 5-6 (תשנ"א), עמ' 22-15

יהודה ליבס, "שמות-עצם בסיומת הריבוי יים", לשוננו לז (תשל"ג), עמ' 221-218

ש"א ליונשטם, "הכינוי הדבוק של השם כנשוא בעברית ובאוגריתית", לשוננו לח (תשל"ד), עמ' 149-150

מלכה מוצ'ניק, "דרכי תצורתם של שמות-התואר בלשון הסלנג", ספר רפאל ניר (תש"ס), עמ' 377-389

- רפאל ניר, "דרכי התצורה של שמות מסחריים", לשוננו לעם לה (תשמ"ד), עמ' 163-171
- רפאל ניר, "המבנה הסימנטי של שמות העצם המורכבים שבעברית החדשה", בלשנות עברית חפ"שית 15 (תש"ס), עמ' 5-18
- יהושע פוקס, "מכפל בע' הפעל במשקלי השמות בעברית ובשאר השפות השמיות", לשוננו סא (תשנ"ח), עמ' 19-30
- שמואל פסברג, "מדוע אין מוצאים מֶלֶךְ בהפסק במסורת טבריה למקרא?", לשוננו סד (תשס"ב), עמ' 207-219
- תלמה צורבל, "שמות העצם במשקלים קֶטֶל-קֶטֶל, קֶטֶל באוטוגראף פירוש המשנה לרמב"ם", מחקרים בלשון ד (תש"ן), עמ' 297-309
- שמחה קוגוט, "הניתן למצוא במקרא צורת 'קֶטֶל' (i)ל' - 'eq& ;'קֶטֶל'?", לשוננו לד (תש"ל), עמ' 20-24
- א' קימרון, "רֶאֱשׁ ואחיותיה", לשוננו סה (תשס"ג), עמ' 243-247
- דורית רביד, "על מיונם ועל דרכי גזירתם של שמות-תואר בעלי סופית -י בעברית החדשה", בלשנות עברית חפ"שית 25 (תשמ"ח), עמ' 59-70
- חיים רבין, "משקלי-השם", ספר אברהם אבן-שושן, בעריכת ב"צ לוריא, ירושלים תשמ"ה, עמ' 255-265
- חיים רבין, "תנועות קדומות במספר שמות עבריים במקרא", חקרי לשון (תשנ"ט), עמ' 223-228
- רחל רוזנר, "הזיקה בין מערכת השם לבין מערכת הפועל במחקר ובספרי הלימוד (בשנים תש"ח-תש"ס) בתחום תורת הצורות", החוג הישראלי של חברי החברה האירופית לבלשנות: עבודות 15 (2004), עמ' 39-49
- אורה (רודריג) שורצולד וד' כהן-גרוס, "המשקלים השכיחים בעברית", לשון העיתונות בת זמננו: אסופת מאמרים לזכרה של מינה עפרון, בעריכת מ' הורביץ, אבן-יהודה תש"ס, עמ' 148-161
- אורה (רודריג) שורצולד, "מילים בסיומת -ים בעברית: צורתן, יצירתן ושימושיהן", מחקרים בלשון העברית ובלשונות היהודים: מוגשים לשלמה מורג (בעריכת משה בר-אשר), ירושלים תשנ"ו, עמ' 341-358
- אורה (רודריג) שורצולד, "על יצירת שמות תואר ועל תהליכי גזירה ונטייה", חלקת לשון 27 (תשנ"ט), עמ' 9-19
- אורה (רודריג) שורצולד, "שורש הפועל וזיקת השם לפועל", ספר רפאל ניר (תש"ס), עמ' 426-438
- יהודית שמש, "פעלת - משקל שמות המחלות", לשוננו לעם מט (תשנ"ח), עמ' 132-135

שמעון שרביט, "שמות במשקלי קטלות, קטילה, קטילות", לשוננו לעם ל' (תשל"ט), עמ' 243-250;
לא (תש"ם), עמ' 77-83

שמעון שרביט, "שמות כפולי צורה בריבוי בלשון התנאים", מחקרים בלשון ד' (תש"ן), עמ' 335-373
נמרוד שתיל, "מערכת משקלי השם בעברית בת ימינו בראייה מבנית וקוגניטיבית", לשוננו סח (תשס"ו),
עמ' 243-282

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
הרצאה 0 %
השתתפות 0 %
הגשת עבודה 0 %
הגשת תרגילים 100 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:

אין צורך למידע נוסף